

boliger på dælenenga

En fletting mellom boligen og stedets identitet

Tuva Bø Lyng
Stud 150367
Avgangsprogram vår 2021

Det kongelige akademi
Institutt for bygningskunst og teknologi
Kandidatprogram: Bosetning, økologi og tektonik
Veiledere: Nee Rentz-Petersen og Thomas Nørgaard

innhold

Innledning

7	introduksjon
9	intensjon

Bakgrunn

11	grunerløkka (dælenenga)
15	aktivitet og mat som identitet
19	arkitektonisk kontekst

Oppgaven

23	site
27	arkitektonisk potensiale
29	visjoner og strategier
31	metode

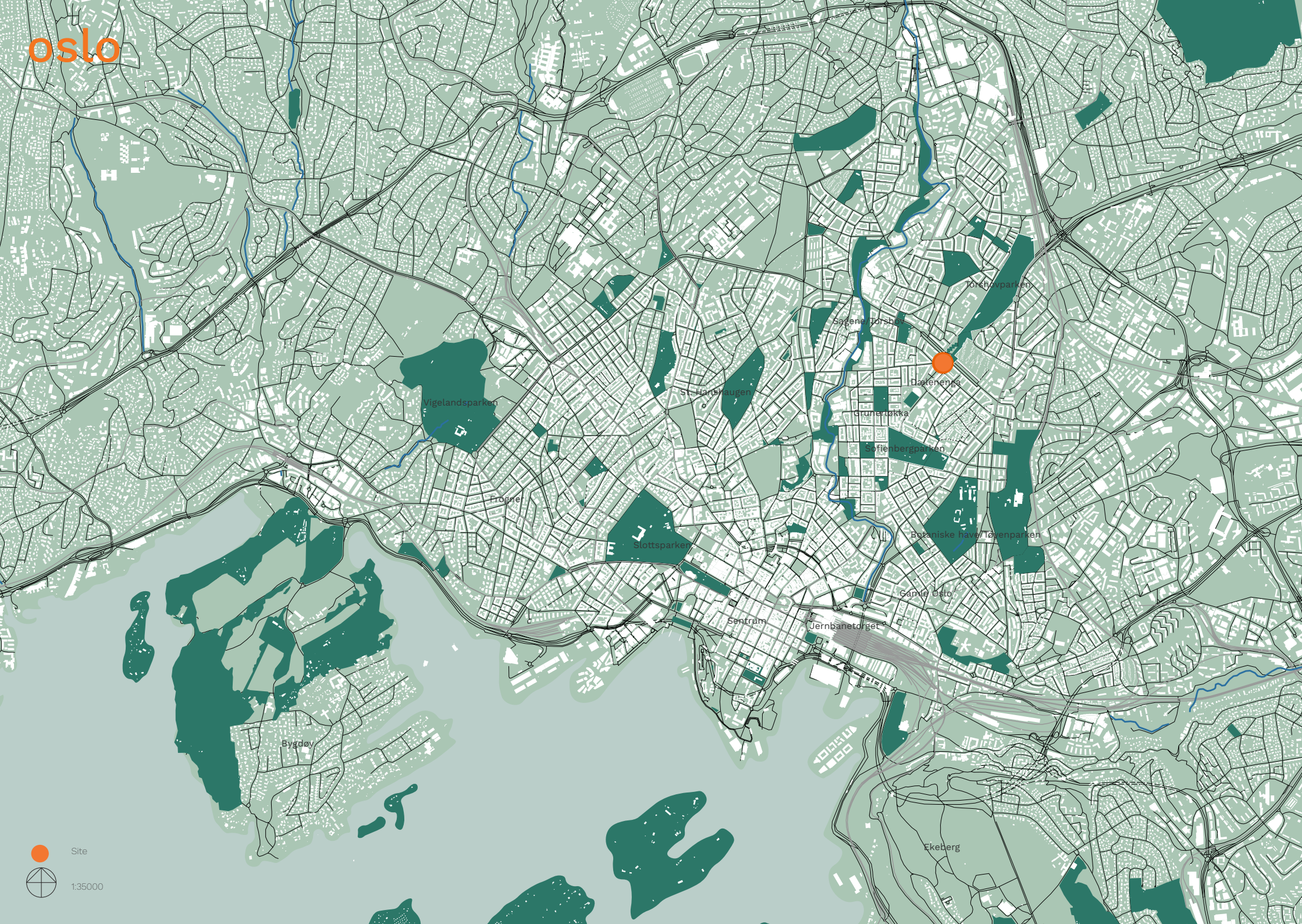
Avlevering

32	spesifikasjoner og veiledende romprogram
33	begrep

Referanseliste

37	litteratur internett
38	artikler/rapporter foto illustrasjoner

oslo

Site

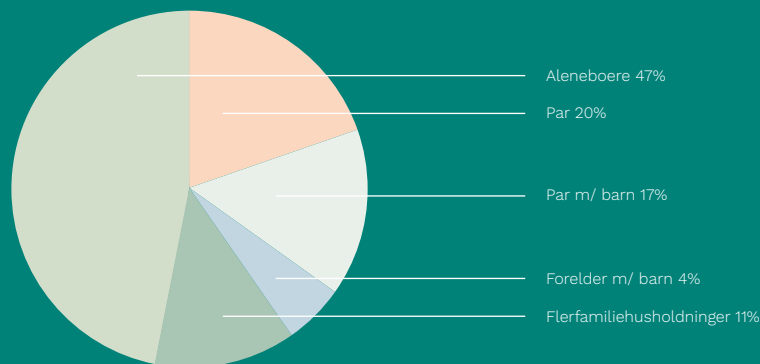

1:35000

innledning

"We are in the midst of a paradigm shift. The most important and the most operative reason for why the city is growing inward is a desire to stop urban sprawl by making cities more compact."
- Bjørnar Johnsen¹

Diagram over bofordelingen i Oslo²

1. Fossen, Erling. Oslo: Learning to Fly. , 2018. Print. s. 244

2. SSB tabell 06070. Kategoriene med foreldre med store og små barn er slått sammen. Flerfamiliehusholdninger inkluderer kategori for familier med voksne barn.

introduksjon

Oslo opplever i større grad boligmangel. Hvert år øker tilflyttingen til hovedstaden, mens tallet på nye boliger som bygges synker betraktelig. Sammen med boligmangelen viser tall fra SSB at nesten halvparten av Oslos befolkning bor alene.(se diagram)³ Ringvirkningen av dette har ført til mer ensomhet blant befolkningen.⁴

Ensomheten oppstår når skille mellom privat og offentlig blir for stort. Jeg vil bygge på et sted hvor jeg kan skape en naturlig flytende overgang fra stedets identitet og til den private boligen.

Går man gjennom Oslos gater vil man se små mellomrom i bystrukturen fra tid til annen, en ensom gavl eller en parkeringsplass som er halvtom. Disse mellomrommene er ikke store og mange, men de kan forbedres og utnyttes. Leilighetene i sentrale Oslo er ettertraktet, og spesielt de minste leilighetene.

Lokalt for Oslo er boligmangelen og ensomheten et problem. Globalt så står vi ovenfor store klimautfordringer. Vi er i en prosess hvor vi må endre tankegangen vår fra lineær til sirkulær økonomi, det vil si at vi må se verdien av materialene vi omgir oss med, istedenfor å ta ut nye ressurser fra naturen. Det er en måte å bruke materialene vi allerede har i sirkulasjon. Et mål om ingen avfall, alt avfall skal være en framtidig ressurs.⁵

I denne oppgaven har jeg som fokus å følge FNs bærekraftsmål nr 11, 12 og 13.⁶

11.

12.

13.

FNs bærekraftsmål⁷

11. Bærekraftige byer og lokalsamfunn

12. Ansvarlig forbruk og produksjon

13. Stopp klimaendringene

3. SSB tabell 06070

4. Solheim, Eline. 2018. Erfaringer fra alternative boformer. Masteroppgave NTNU. (s. 1)

5. <https://www.framtiden.no/aktuelle-rapporter/874-sirkulaer-framtid-om-skiftet-fra-lineaer-til-sirkulaer-okonomi/file.html>

6. og 7. FNs verdensmål for bærekraftig utvikling

” Selve boenheten er etter vår mening en begrenset del av det å bo; som byboere tar vi i bruk fellesarealer, nærområder, og bydeler og vi bruker byen som en forlengelse av boligen.”
- Artikkel i Arkitekt Nytt av Bjørnar Johnsen⁸

Foto 1
Fellesspising Folkehuset Absalon

8. <https://arkitektur-n.no/artikler/boligkvalitet-og-fortetting>.

intensjon

Mitt avgangsprosjekt handler om å skape bærekraftige boliger for aleneboere med en offentlig funksjon som både er inkluderende og gir tilbake til nærmiljøet.

For at flere skal kunne bo sentralt i Oslo, må man bo på færre kvadratmeter. Jeg ønsker å skape små boliger med høy bokvalitet. Jeg vil fokusere på lysforhold, takhøyde og utsyn for å sterke boligen.

Bydelen Grunerløkka består av flere spennende strøk, blant annet Grunerløkka, Dælenenga og Sofienberg. Bydelens identitet stammer langt tilbake fra arbeidere, innvandrere, kunstnere, idrettsutøvere og kultur.⁹ Strøket Dælenenga strekker seg mellom Sofienberg og Torshov, og har en innholdsrik historie som idrettsstrøk.

Jeg ønsker å skape en fletting mellom boligen, mangfoldet og idretten. Jeg vil undersøke hvordan boligkomplekset kan bidra til mer aktivitet blant beboere og lokalsamfunnet, og gjennom denne funksjonen skape uformelle møter og treff mellom forskjellige mennesker. Dette vil undersøke ved å skape en "third place" i stueetasjen med plass til fellesspising og aktivitet.

Jeg vil beholde identiteten til stedet med å skape et spennende bolighus som tilbyr begivenhetsrike aktiviteter til lokalsamfunnet. Stedet vil tiltrekke seg folk som ønsker å bo på færre kvadratmeter og samtidig kunne være aktiv i hverdagen. Det skal være et sted man kan bosette seg med visshet om et liv fylt med nye bekjentskaper og aktiviteter. Jeg vil etablere et spisested med en avslappet stemning i stueetasjen. Et sted man kan stifte nye vennskap med lokalsamfunnet og naboene. Et sted hvor forbipasserende kan ta en pause med noe mat og drikke, og kanskje bli for en spennende aktivitet innendørs eller utendørs. Med inspirasjon fra Folkehuset Absalon på Vesterbro i København, ønsker jeg med mitt prosjekt å skape et tilskudd i forlengelse av identiteten til stedet for beboerne og lokalsamfunnet på Grunerløkka.

Hensikten med avgangsprosjektet er å undersøke hvordan man kan flette en bærekraftig bolig med aktivitet som inkluderende funksjon for alle.

9. <https://no.wikipedia.org/wiki/Gr%C3%BCnerl%C3%B8kka>

bakgrunn

grunerløkka (dælenenga)

Øst i Oslo ligger en ettertraktet bydel, Grunerløkka. Bydelen ble bygget for arbeiderklassen, og består for det meste av leiegårder i mur på mellom 3-5 etasjer. Arbeiderbydelen Grunerløkka ble også innvandrernes bydel. På slutten av 1800-tallet bosatte mange jødiske innvandrere seg på Grunerløkka. Bydelen har også en lang tradisjon med å huse kunstnere. Blant annet har Edvard Munch vært bosatt på Grunerløkka. Næring har alltid vært en stor del av bydelen. Store industrifabrikker lå langs akerselva, som Schous bryggeri og Ringnes bryggeri. På Dælenegna finner man blant annet sjokoladefabrikken Freia. I dag er bydelen preget av mange små iverksettere.¹⁰

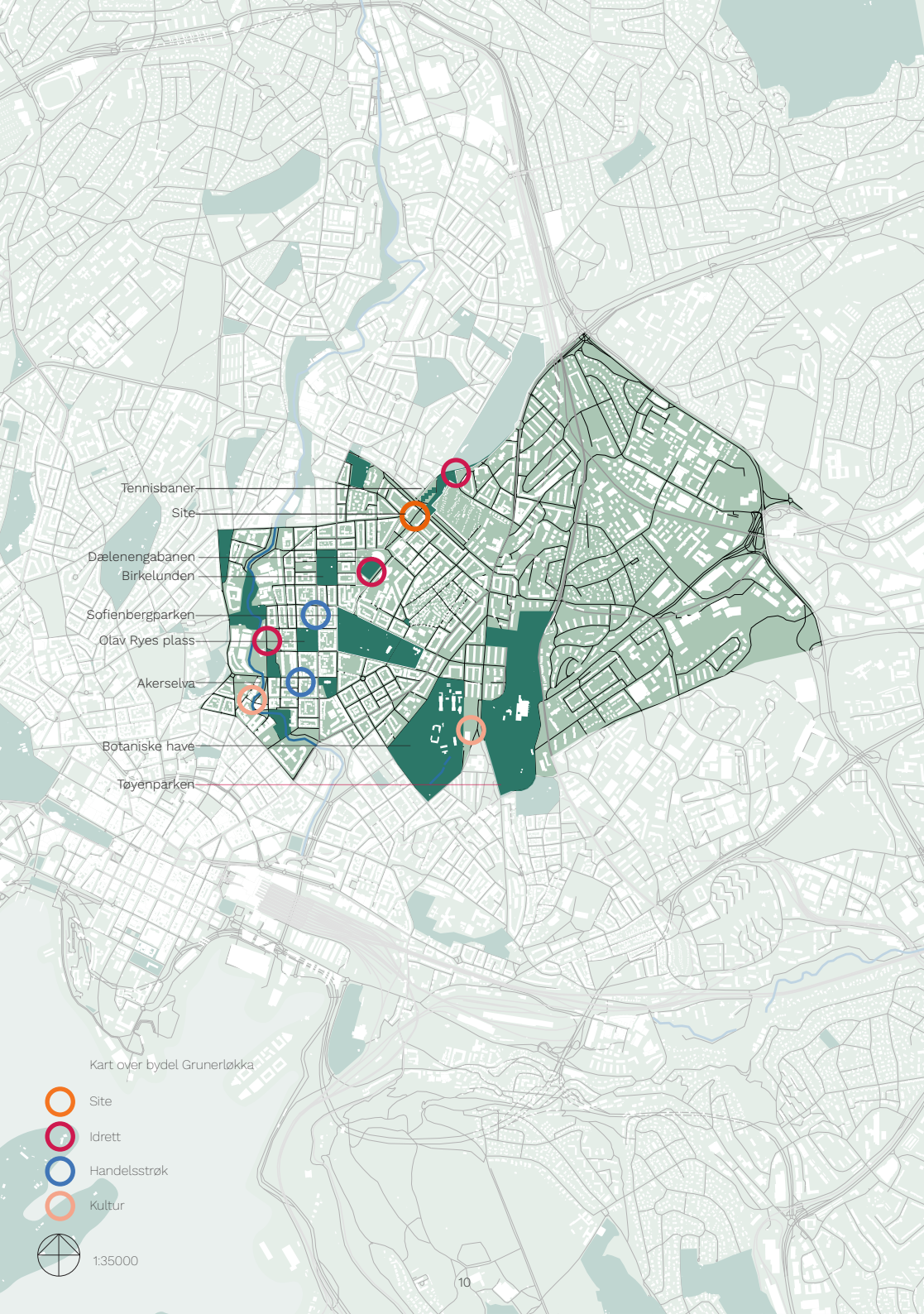
Bydelen består av flere spennende strøk og nabolag. Den er kjent for å ha et pulserende kulturliv og bugner av mange små, lokale cafeer og restauranter.

Dælenenga, som ligger sentralt på Grunerløkka, med Sofienbergparken i sør og Torshovparken i nord, strekker seg som et langt grønt strøk med flere samlingspunkter for idrett.

Hvis man går tilbake i tid er hele bydelen betegnet som en del av murbyen Oslo. På Dælenenga hvor fotballbanen ligger i dag, tok teglverket i sin tid ut leire som de brente til murstein og takstein som den nye bydelen Grunerløkka ble bygget av.¹¹

I 1916 oppsto Dælenenga fotball- og friidrettsbane og 7 år senere tilføyde de et klubbhus som har lokaler for boksing og bryting. Dette skapte grunnlaget for identiteten til stedet. I senere tid har det poppet opp flere idrettstilbud i strøket. Nord for Dælenengabanen finner man en tennisklubb og et aktivitetshus for barn.¹²

I dag er Grunerløkka et populært og ettertraktet strøk for både osloborgere og turister.

10. <https://no.wikipedia.org/wiki/Gr%C3%BCnerl%C3%B8kka>

11. <https://vartoslo.no/daelenenga-fotball-grner-fotball/i-dag-er-det-100-ar-siden-den-forste-fotballkampen-ble-spilt-pa-daelenenga/130900>

12. *ibid.*

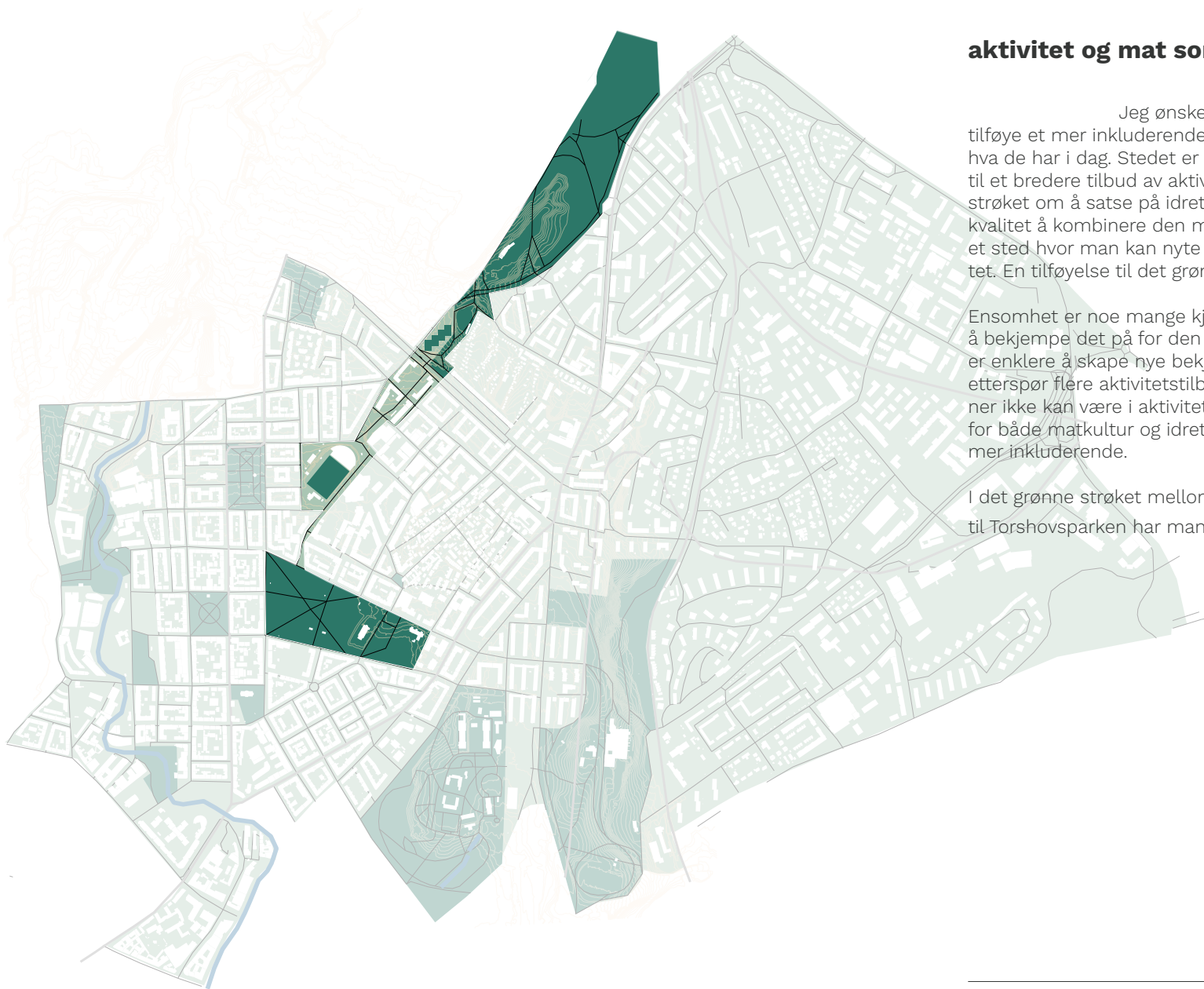
Foto 2
Skøyteløpere på Dælenenga år 1954

Foto 3
Fotballturnering på Dælenengabanen år 1935

Foto 4
Dælenengabanen i dag

aktivitet og mat som identitet

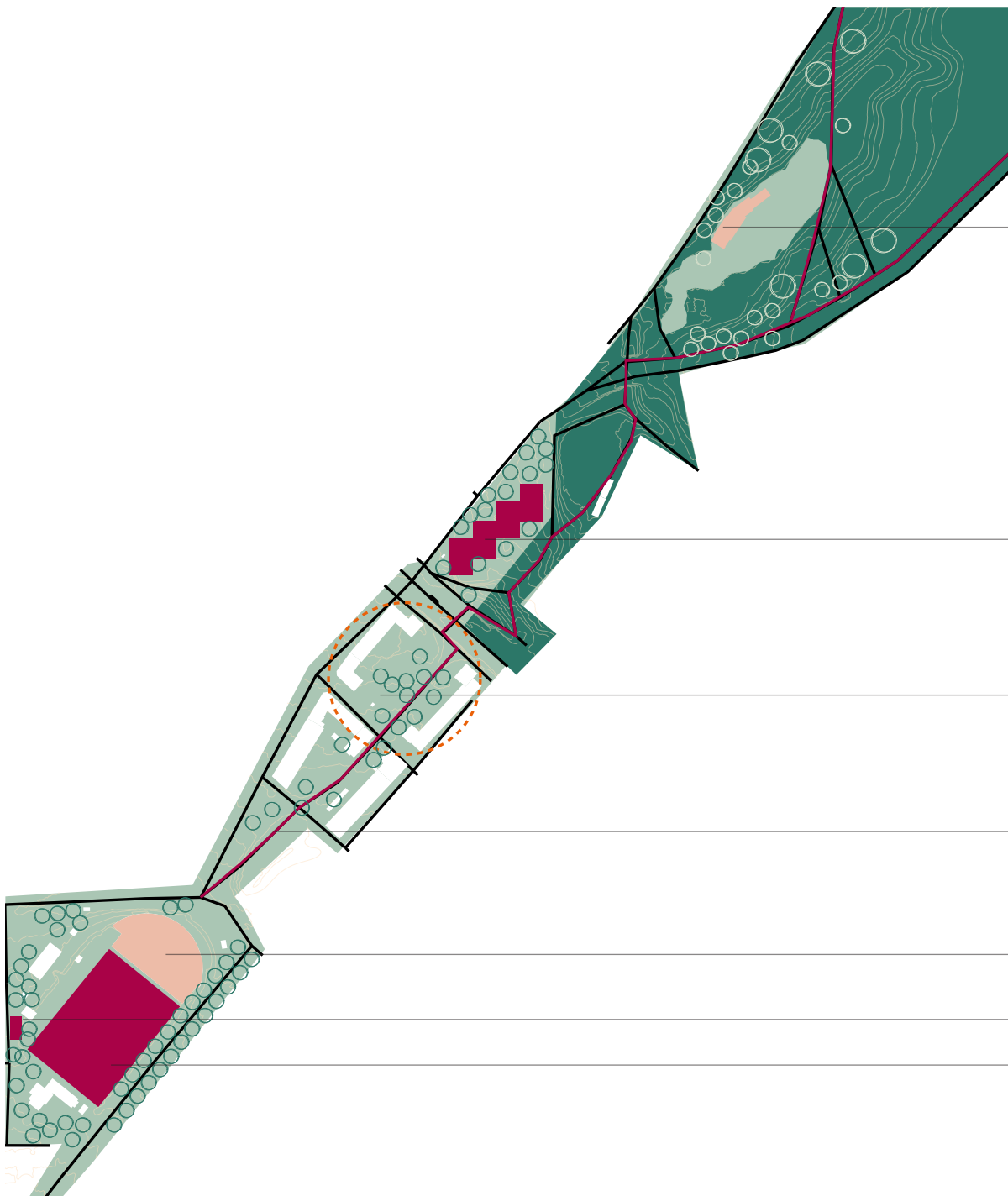
Jeg ønsker å forsterke Dælengengas identitet med å tilføye et mer inkluderende aktivitets- og interaksjonstilbud til stedet enn hva de har i dag. Stedet er preget av klubbidretter, jeg mener det er plass til et bredere tilbud av aktiviteter. Det er allerede et ønske fra beboerne i strøket om å satse på idretten. Sammen med idretten ser jeg det som en kvalitet å kombinere den med mat- og drikkeservering. En kombinasjon av et sted hvor man kan nyte god mat og drikke, men samtidig være i aktivitet. En tilføyelse til det grønne strøk.

Ensomhet er noe mange kjenner på, og et stort problem i Oslo. En måte å bekjempe det på for den enkelte vil kunne være å oppsøke idrett. Det er enklere å skape nye bekjentskaper via en felles interesse.¹³ Da mange etterspør flere aktivitetstilbud, er det også mange som av forskjellige grunner ikke kan være i aktivitet på den måten. Gjennom å opprette et sted for både matkultur og idrettskultur vil man kunne fange opp flere og være mer inkluderende.

I det grønne strøket mellom Dælengenga fotball- og friidrettsbane og opp til Torshovsparken har man få tilbud til mat- og drikkeservering.

13. <https://www.kry.no/fakta-og-rad/ensomhet/>

Aktivitetshus for barn og unge

Tennisbaner

Site

Gang- og løpesti

Klubbhus for boksing og bryting

Ballbinge

Dælenenga fotall- og friidrettsbane

1:5000

Foto 5
Bildet viser gården mellom de eksisterende bygningene i dag. Bilde mot sør-vest.

arkitektonisk kontekst

Grunerløkkas arkitektur er mye preget av industrialiseringen av Norge på midten av 1800- tallet. Store industrifabrikker ble oppført langs akerselva, og mange arbeidsplasser ble skapt. For den nye industriarbeiderklassen ble det oppført leiekaserner på Grunerløkka. Dette var teglstensgårder av bjelkelag og ikke-bærende trevegger, ytterveggene var gjerne pusset mur og med historiske stukkaturornamenter på fasadene.¹⁴

I dag er det meste av bygningene bevart, og Grunerløkka som bydel går fortsatt under begrepet murbyen. Fargene som preger stedet og i fasadene er pusset mur malt i pastellfarger i gule/lyse eller rødlige toner og den rødbrune murstensfargen. Det er også innslag av nyere arkitektur, her blant annet green house, tegnet av Element Arkitektur i 2013. Alle de eldre bygningene er mellom 3-5 etasjer høye. Noen av de nyere arkitektoniske innslagene er bygget i 6-8 etasjer.

Foto 6
Bildet viser gården mellom de eksisterende bygningene i dag og Dælenengagata hvor Green House ligger. Bilde mot sør-øst.

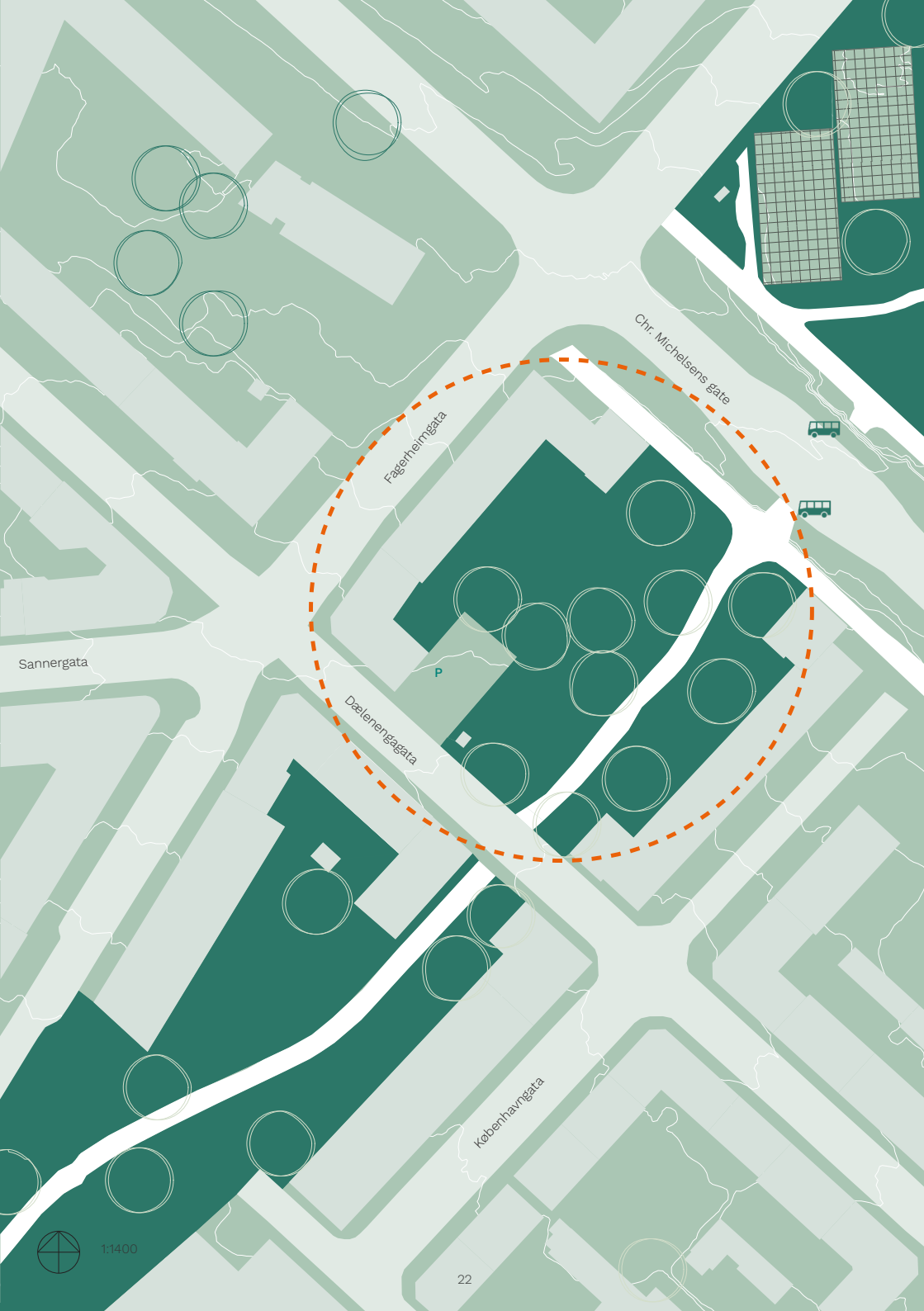
14. <https://no.wikipedia.org/wiki/Gr%C3%BCnerl%C3%B8kka>

Foto 7
Fasadene inn mot gården. Bildet tatt mot vest fra gangstien.

Foto 8
Gangsti som går gjennom gården og sitet mot Torshovparken. Bildet er tatt mot nord-øst.

oppgaven

site

Stedet er et tilbaketrukket nabolag i strøket Dælenenga. Dælenengagata som krysser gangstien er preget av boligbygg på 5 etasjer i rødbrune murstein, de fleste stueetasjene står tomme. Her finner man verken butikker, cafeer eller restauranter. I dag ser man gangstien som en kobling mellom busstoppen i nordøst og dælenengabanen i sør. Med en spasertur på 5-10 minutter mot sørvest er man midt inne i det pulserende livet i strøket Grunerløkka.

I dælenengagata 39 møter man en naken gavl og en parkeringsplass, parkeringsplassen er omkranset av bjørketrær og en gressplen. Gressplen har i dag noen flyttbare benker og en lekeplass, plassen fungerer som en slags hage for beboerne omkring. Jeg mener at parkeringsplassen og plen kan få et nytt liv. Her er det mulighet for å bygge boliger og utforme plassen til å bli et bedre oppholdssted og samlingspunkt for lokalsamfunnet og beboerne.

Foto 10
Green House av Element Arkitektur bygd i år 2013. Bildet er tatt mot sør-vest.

arkitektonisk potensiale

Jeg mener det er det riktige sted for å koble boligen med aktiviteten. Stedets identitet vil bli forsterket med et slikt konsept. Bygget vil ha en vertikal og horisontal bevegelse av beboere og lokalsamfunnet. Jeg ser for meg et sted for nye interaksjoner blant turgåere på stien og menneskene som bor i området.

Green House tegnet av Element Arkitektur i 2013 som ligger på andre siden av gaten er en fin referanse til prosjektet. Prosjektet er et svar på hvordan man tar noen av det grønne og gir noe tilbake. Bygget består av 21 kompakteleiligheter og en takterasse for beboerne. Fasadene i grønt glass er spesialdesignet for å speile alle trekrone i området.¹⁵

En annen referanse jeg vil trekke fram som ligger midt i det pulserende strøket Grunerløkka, er Nordre gate 20-24, tegnet av Alliance Arkitekter i 2019. Det er et eksempel på et innfill midt i et tettbygd strøk. Leilighetsbygget legger til rette for et bomiljø med fellesskap og deling midt i byen.¹⁶

Jeg mener et boligprosjekt på Dælenenga med en inkluderende offentlig funksjon og høy andel av ombruk i materialene vil være et forbildeprosjekt både lokalt og globalt.

Foto 11
Nordre gate 20-24. Leiligheter vendt mot bakgård.

Foto 12
Nordre gate 20-24. Nytt møter gammelt på en harmonisk måte.

¹⁵. <https://www.element.no/green-house-d36>

¹⁶. <https://arkitektur-n.no/prosjekter/nordre-gate-20-24>

Foto 13
Kvaliteten av ombruk og restaurering.

visjoner og strategier

I oppgaven har jeg som visjon å benytte brukte materialer som byggematerialer, det vil si at ombruk skal være et gjennomgående tema i prosjektet. Strategien vil være å bygge etter sirkulære prinsipper og bruke co2-nøytrale materialer. Hele veien i prosjektet vil det estetiske være sentralt i designprosessen. Det vil hele tiden underveis vurderes om det brukte materialet både har en estetisk og en miljøpositiv virkning til prosjektet og konseptet.

Visjonen om å flette det private og det offentlige vil være vesentlig i oppgaven. Jeg håper at prosjektet vil skape en trygg base for beboerne, naboeene og lokalsamfunnet.

Foto 14
Stemningsbilde fra takhagen på Green House. Bilde er tatt mot sør.

metode

I startfasen av forløpet vil jeg lage en grundig stedsanalyse. Jeg ønsker å kartlegge bygningene i området og arbeide med hvordan en ny og moderne bygning kan flettes harmonisk sammen den eksisterende bebyggelsen. Da det grønne strøk som strekker seg gjennom sitet er en viktig faktor for stedets identitet, vil jeg undersøke bevegelsesflowet i de grønne områdene og parkene omkring sitet. Dette vil jeg registrere og undersøke med hjelp av fotoregistrering, kartmateriale, referanser og kontaktpersoner.

I selve bygningen ønsker jeg å utforske romlighetene både vertikalt og horisontalt. Målet er å få en flytende bevegelse både på innsiden og utsiden. Jeg vil på en harmonisk måte undersøke hvordan aktivitet kan flettes sammen med boligene. Metoden jeg vil bruke for å undersøke dette er modellbygging i flere skalatrinn. Jeg vil undersøke utformingen av bygningen i en større kontekstmodell. Senere i prosessen vil jeg undersøke romlighetene i bygningen i en mer detaljert.

levering

spesifikasjoner og vejledende romprogram

Jeg vil spesifisere at jeg ønsker å jobbe med både aktiviteter utendørs og innendørs. Dette i form av f. eks. en utendørs skøytebane og en innendørs yogasal. Årsaken til dette er det skandinaviske klimaet som har fire forskjellige årstider og store temperaturskiller fra sommer til vinter.

Selve bygningen vil jeg holde innenfor 6-8 etasjer for å holde meg innenfor konteksten sitt volum. Inne i bygningen ønsker jeg å arbeide fritt med takhøyder for å skape forskjeller mellom private boliger, semi-private fellesrom og semi-offentlig rom. Stueetasjen skal inneholde semi-offentlig og offentlige funksjoner som skal oppleves som et "third place".

Vejledende romprogram:

Leiligheter

20-40 leiligheter på ca 30-40m²

Semi-privat

takterasse/have
oppholdssted for beboere
vaskeri
gjesteleilighet

"Third place"

innen- og utendørs aktivitet
innen- og utendørs spisested

begrep

Ombruk

Etter lesning om begrepet definerer jeg ombruk som en strategi for å gjenbruke materialer som var ment som avfall. Det vil si at man bruket ordet ombruk når et brukt materiale som ville blitt til avfall, direkte kan benyttes i et annet bygningsprosjekt uten å bearbeides annet enn eventuelt å skjære det til eller overflatebehandle det.¹⁷

Bærekraftig bolig

Etter lesning om begrepet definerer jeg bærekraftig bolig som en bolig med funksjonelle rom på få kvadratmeter, gode lysforhold, utsyn, høyt til taket og fleksible rom som har kontakt mellom seg. Det vil si at man som aleneboer vil kunne bo på færre kvadratmeter uten å miste bokvaliteten. Dette kan løses ved å flytte noen nødvendige funksjoner som forsamlingslokale, vaskeri og hage ut til fellesarealene.¹⁸

Tektonikk

Etter lesning om begrepet definerer jeg tektonikk som en helhetlig betegnelse for det arkitektoniske potensiale. Det vil si at forskjellige samlingstyper og materialer er med på å styrke den sanselige og romlige opplevelsen av arkitekturen.¹⁹

"Third place"

Etter lesning om begrepet definerer jeg "third place" som et sted hvor man føler seg hjemme og velkommen. Programmeringen og funksjonen til stedet er mer interessant enn typologien for å gi brukeren eierskap og en hjemlig, velkommen følelse av å være en del av stedet.²⁰

17. <https://ostbo.no/for-skoleelever/?Article=49>

18. <https://norskbyggebransje.no/arkitekthjelpen/hva-er-egentlig-en-baerekraftig-bolig>

19. <https://arkitektur-n.no/artikler/tektonikk>

20. Fossen, Erling. Oslo: Learning to Fly. , 2018. Print. s. 279-299

Litteratur

Stylsvig Madsen, Ulrik, Beim, Anne, Beck, Tenna, and Cinark. At Bygge Med øje for Fremtiden, Visioner I Det Industrialiserede Boligbyggeri 1970-2011 (2012).

Beim, Anne, Zepernick Jensen, Julie, Arnfred, Lykke, and Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design Pg Konservering, CI-NARK. Cirkulært Byggeri, Materiale, Arkitektur, Tektonik, Circular Construction, Materials, Architecture, Tectonics (2019). Print.

Fossen, Erling. Oslo: Learning to Fly. , (2018). Print.

Internett

Hentet 10.02.21 kl. 11:20 SSB tabell 06070

Hentet 11.02.21 kl. 13:33 <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>

Hentet 11.02.21 kl. 13:36 <https://no.wikipedia.org/wiki/Gr%C3%BCner-l%C3%B8kka>

Hentet 11.02.21 kl. 13:38 <https://vartoslo.no/daelenenga-fotball-grner-fotball/i-dag-er-det-100-ar-siden-den-forste-fotballkampen-ble-spilt-pa-da-elenenga/130900>

Hentet 11.02.21 kl. 13:42 <https://www.kry.no/fakta-og-rad/ensomhet/>

Hentet 11.02.21 kl. 13:43 <https://www.element.no/green-house-d36>

Hentet 06.02.21 kl 12:45 [https://no.wikipedia.org/wiki/Murbyen_\(Oslo\)#Str%C3%B8k](https://no.wikipedia.org/wiki/Murbyen_(Oslo)#Str%C3%B8k)

Hentet 06.02.21 kl 12:45 <https://www.oslobyleksikon.no/side/Bygningshistorie>

Hentet 08.02.21 kl 14:45 <https://arkitektforeningen.dk/arkitekten/absalons-transformation/>

Hentet 09.02.21 kl 11:45 <https://norskbyggebransje.no/arkitekthjelpen/hva-er-egentlig-en-baerekraftig-bolig>

Hentet 09.02.21 kl 11:48 <https://ostbo.no/for-skoleelever/?Article=49>

Artikler/rapporter

Hentet 11.02.21 kl 13:27 <https://arkitektur-n.no/artikler/teknikk>

Hentet 11.02.21 kl 13:32 <https://arkitektur-n.no/prosjekter/nordre-gate-20-24>

Hentet 11.02.21 kl 13:05 <https://www.framtiden.no/aktuelle-rapporter/874-sirkulaer-framtid-om-skiftet-fra-lineaer-til-sirkulaer-okonomi/file.html>

Foto

Foto 1: <https://ugeavisen.dk/vesterbro/artikel/en-unik-perle-fyllder-fem#slide0>

Foto 2: <http://oslobilder.no/OMU/OB.%C3%9854/0491b>

Foto 3: <http://oslobilder.no/OMU/OMu.F24376>

Foto 4-10: Kamila Loba, kontaktperson i Oslo.

Foto 11: Bilde hentet fra nettsted 11.02.21 kl 12:53 <https://arkitektur-n.no/prosjekter/nordre-gate-20-24>

Foto 12: Bilde hentet fra nettsted 11.02.21 kl 12:53 <https://arkitektur-n.no/prosjekter/nordre-gate-20-24>

Foto 13: Bilde hentet fra nettsted 11.02.21 kl 13:06 <https://mad.no/prosjekter/mad-hq>

Foto 14: Bilde hentet fra nettsted 11.02.21 kl 13:11 <https://www.element.no/green-house-d36/d63o0lxj4g4dcrtfszmv41d83ngmfb>

Foto 15: Bilde hentet fra nettsted 11.02.21 kl 13:16 <https://kart.gulesider.no/?c=59.928837,10.768436&z=18&l=aerial>

Foto 16: Kamila Loba, kontaktperson i Oslo.

Om ikke annet er nevnt er alle diagrammer, illustrasjoner og kart laget av Tuva Bø Lyng.

